

درآمدی بر هنر

و

صنعت قالی بافی

گردآوری:

ابوالفضل بهجت

زمستان ۱۳۹۷

سرشناسه	: بهجت، ابوالفضل، ۱۳۵۳ -
عنوان و نام پدیدآور	: درآمدی بر هنر و صنعت قالی بافی / گردآوری ابوالفضل بهجت.
مشخصات نشر	: تهران: برتراندیشان، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۱۴۰ ص: مصور (بخشی رنگی).
شابک	: 978-622-6278-35-5
وضعیت فهرست نویسی	: فیفا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۳۹.
موضوع	: قالی و قالی بافی
موضوع	: Carpets
رده بندی کنگ	: TS۱۷۷۵/۹۵۴ ۱۳۹۷
رده بندی دیویی	: ۶۷۷/۳۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۶۰۰۶۸۰

درآمدی بر هنر و صنعت قالی بافی

گردآوری: ابوالفضل بهجت

ناشر: برتراندیشان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۲۷۸-۳۵-۵

صفحه آرا: اصغر جوزی پور

طراح جلد: شیدا قناتی

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول-۱۳۹۷

قیمت: ۳۰,۰۰۰ تومان



پیشگفتار

این هزارتوی پیچیده پارسی که افتخاری است جاودان، از نشانه‌های صوری ذوق نیاکان و ریشه‌دار در سالیان دراز و چندین نسل تاریخی، فرهنگی و هنری این سرزمین بزرگ و پاک بی‌تردید هنر و صنعت فرش چنان زیبا و دل‌نشین بوده و هست که چشمانی را در نقاط مختلف جهان به خود معطوف کرده است. تا مردمان هندوستان و اصالت‌طلب دنیا از این پدیده که نشانه‌ای از تجسم رنگارنگ ذوق و سلیقه ایرانی است بی‌نصیب نباشند. خاستگاه قالی‌بافی در دوره‌های مختلف با صعود و فرودهای ما بین هنر و صنعت بزرگ بوده و شاید بعد از گذشت چندین قرن از این رشد گریزناپذیر حال فرصتی باشد تا نگاهی علمی تر مجدداً داشته باشیم.

بنابراین جای بس سادمان است که پس از رخوتی چندین ساله اشاره به اصول و مبانی هنر فرش و قالی که یکی از قلل بلند هنر است، کاری بس لازم می‌نماید که نیاز به آموزش، آزمون و آزمایش و ارائه و قیاس نظرات کارشناسان مختلف دارد.

بررسی هر کدام از شاخه‌های هنر فرش حائز اهمیت است ولی به نظر می‌رسد که فرش ایران که به‌عنوان یک کالای فرهنگی در دنیا عرضه می‌شود، دارای دو دسته خریدار است؛ که هر دو دسته یعنی کلکسیون‌دارهای متخصص و مصرف‌کننده‌های عامی هر دو با اولین نگاه به یک دستبافت از لحاظ بصری آن را برانداز می‌نمایند که طبیعتاً اگر این کالای هنری از لحاظ بصری کشش آن را داشته باشد که ارتباط برقرار کند در مراحل بعدی موارد دیگر ارزیابی خواهد شد. پس ما برآنیم که اهمیت مسئله نگاه اول به فرش و اهمیت آموزش بافت و طرح که یکی از دیگری نشانه صنعتی بودن را بازنمایی می‌کند، متذکر شویم که از دیرباز تاکنون تولید فرش دستبافت، مستلزم ایجاد ارتباط و وحدت بین دو مقوله بوده است و جدائی از این هیچ‌گاه دستیابی به مطلوب حاصل نشده است. این دو مقوله عبارت‌اند از:

➤ هنر (ذوق و سلیقه به‌کارگیری و ایجاد هماهنگی بین نقش و رنگ به‌منظور تحریک حس بصری بیننده).

➤ صنعت (نیروی کار ابزار و لوازم مکانیکی که باعث می‌شود فرش با تاروپود و پرز مناسب و خوب تولید شود).

هر چه تناسب و مبانی طرح و بافت و رنگ بیشتر رعایت شود؛ کیفیت بصری مطلوب‌تری حاصل خواهد شد. گاه این مبانی به‌صورت ذاتی و ذهنی ایجاد شده، تا آنجائی که نمونه‌هایی از دستبافتهای عشایری ذهنی بافت این سرزمین به‌عنوان موزه‌های زمینی زینت آرای دکوراسیون‌ها بوده و همه مجبور به هضم آن به‌عنوان هنر - صنعتی ناب و مجرد و انتزاعی برخاسته از ناخودآگاه مردمی با اصالت و پیشینه نژادی تاریخی چون ایرانیان گردید.

فهرست مطالب

فصل یک: پیشینه قالی بافی

۱۳	 مقدمه
۱۳	 تاریخچه کامل هنر بافت
۱۴	 تاریخچه تکامل هنر بافت قالی
۱۵	 واژه قالی
۱۶	 قالی بافی در عهد صفوی
۱۷	 قالی های پازیریک
۱۹	 قالی بافی در عهد اشکانی
۲۱	 قالی بافی در عهد ساسانی
۲۲	 قالی بافی در دوران خلفای سه گانه
۲۳	 قالی بافی در دوران اموی ها
۲۳	 قالی بافی در دوران عباسیان
۲۴	 قالی بافی در دوره حکومت های متقارن
۲۵	 قالی بافی در دوره حکومت ایلخانان
۲۵	 قالی بافی در عهد تیموریان
۲۷	 قالی بافی در دوران هجوم ازبک ها و سلسله های قره قویونلو و آق قویونلو
۲۷	 قالی بافی در عهد صفویان؛ دوره شگفتی و عظمت
۲۸	 قالی بافی در عهد شاه اسماعیل صفوی
۲۸	 قالی بافی در عهد شاه طهماسب اول
۳۴	 قالی بافی پس از شاه عباس تا ظهور نادر شاه
۳۴	 قالی بافی در عهد حکومت سلسله نادری ها و زندیه
۳۵	 قالی بافی در دوران قاجاریه
۳۷	 پیشینه قالی بافی در ایران

فصل دوم: اصطلاحات فنی هنر قالی بافی

۴۳	 واژگان قالی
۴۵	 فرش

۴۵	انواع فرش
۴۵	فرش ماشینی
۴۵	فرش شهری
۴۵	فرش روستایی
۴۶	مشخصات قالی دستباف
۴۶	انواع قالی از لحاظ مواد مصرفی
۴۶	انواع فرش دستباف از لحاظ ابعاد
۴۹	فرش‌های نفیس
۵۰	مزیت نسبی ایران در تولید و صادرات فرش دستباف
۵۰	طرح‌های قالی ایرانی
۵۰	نقش‌های قالی
۵۵	بافت
۵۶	روش‌های بافت فرش
۵۷	چله‌کشی در قالی‌بافی
۵۸	گره‌زنی
۵۹	طبقه‌بندی فرش‌ها از لحاظ تعداد گره در واحد سطح
۵۹	پودگذاری و پرداخت فرش

فصل سوم: ابزار قالی‌بافی

۶۳	ابزار قالی‌بافی
۶۷	دار یا دستگاه قالی‌بافی
۷۰	ابزارهای رفوگری

فصل چهارم: مفاهیم مرتبط با قالی‌بافی

۷۵	مفاهیم مرتبط با قالی‌بافی
----	---------------------------

فصل پنجم: مراحل بافت قالی

۹۵	مراحل مقدماتی بافت قالی
۹۵	ملیله‌کشی (دندان‌موشی)
۹۵	گلیم‌بافی، کرباس‌بافی، ملیله‌بافی و شله‌بافی
۹۵	پودرکشی بخش گلیم‌باف (پود دادن)

۹۷	چله شیرازی، شیرازه، کنار پیچ، لور
۹۷	مقراض کاری
۹۸	پایین کشی و دوخت یا گرداندن قالی
۹۸	پرداخت ماشینی
۹۹	دارکشی یا دستگاه بندی
۹۹	زنجیره
۹۹	چله کشی یا به ماو
۱۰۰	کوجی بندی
۱۰۰	زنجیره بافی
۱۰۰	گلیم بافی
۱۰۱	گره زدن
۱۰۱	بافت و ایجاد نقش
۱۰۱	روش ها و فن های بافت
۱۰۲	حاشیه در فرش
۱۰۴	بافت به روش ترکی
۱۰۴	پیشینه تاریخی گره ترکی
۱۰۵	گره ترکی (طرز عمل)
۱۰۵	بافت به روش فارسی
۱۰۶	گره فارسی: (طرز عمل)
۱۰۷	گره فارسی (سنه) یا نامتقارن یا گره میان در رفته
۱۱۰	رج شمارهای رایج در بافت فرش های ایران
۱۱۲	فرآیند بافت قالی
۱۱۲	رج شمار
۱۱۲	پایین کشی قالی
۱۱۳	نحوه بریدن و پایین آوردن قالی از دار

فصل ششم: عیوب احتمالی در بافت قالی

۱۲۴	گره یا ریشه زدن
۱۲۵	نحوه کشیدن یا رد کردن پود ضخیم
۱۲۶	نحوه کشیدن یا رد کردن پود نازک:

- ۱۲۶..... شیرازه یا کناره پیچ
- ۱۲۷..... نحوه ترمیم پارگی چله‌ها
- ۱۲۸..... چله‌کشی و بافت
- ۱۳۰..... چله‌کشی
- ۱۳۲..... چند اصطلاح پیش از چله‌کشی:
- ۱۳۸..... پنج مرکز مهم قالی‌بافی ایران
- ۱۴۱..... منابع و مآخذ

www.ketab.ir